

ШАПОВАЛ

Людмила Петрівна
shapoval26@meta.ua

УДК 338.242.2

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ
УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ
РИЗИКАМИ

ГРИЦИК

Андрій Ярославович
angry_95@mail.ruIMPROVING THE BANK RISK
MANAGEMENT PROCESSк.е.н. доцент КрНУ ім.
М. Остроградськогомагістр КрНУ ім.
М. Остроградського

У статті розглянуто класифікацію банківських ризиків. Проведений аналіз за групами ризиків. Зроблені акценти на основних ризиках, за фінансовими та функціональними категоріями внутрішніх ризиків, а також зовнішніх ризиках, висвітлені вітчизняні напрями управління ними, проаналізовані потенційні недоліки цих методів та запропоновані шляхи удосконалення на основі європейського досвіду. Розглянуті підходи до управління банківським ризиком, які були реалізовані в країнах ЄС, та виділено висновки щодо доцільності використання цих підходів в вітчизняних реаліях.

* * *

The article deals with the classification of bank risks. Analysis of risk groups. The emphasis was placed on the main risks, financial and functional categories of internal risks, as well as external risks, the national directions of management of them were highlighted, the potential drawbacks of these methods were analyzed and the ways of improvement based on European experience were proposed. The approaches to banking risk management that were implemented in the EU countries are considered, and conclusions are made on the feasibility of using these approaches in domestic realities. Also in article the idea of dealing with bank risks was managed, the European Union's experience of managing the risk, of minimization of it and possible activities of driving the bank business along the various risks was analyzed. In article was highlighted the main risk groups, and influence of them to the business structure of bank.

Ключові слова: банківські ризики, європейський досвід, управління, дослідження, банківські операції, валютні операції, моніторинг

Keywords: banking risks, European experience, management, research, banking operations, currency transactions, monitoring

ВСТУП

Постійний ризик, яким супроводжується банківська діяльність, змушує фінансові установи розробляти дієвий механізм управління ними.

Повністю уникнути ризиків неможливо, але вони можуть бути контрольовані та перебувати в межах компетенцій і можливостей банку.

Удосконалення управління ризиками та постійний нагляд за можливими ризиками повинен сприяти підвищенню фінансової стійкості та безпеки банку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питання управління банківськими ризиками розглядається в дослідженнях науковців та практиків: Є. Потоцькою, В. Коваленко, В. Сидоренко, В. Тичиною, В. Задніпровською та ін.. Поряд з цим питання процесу управління банківським ризиком потребує подальшого дослідження та опрацювання з позиції його удосконалення враховуючи світову банківську практику.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета роботи полягає в узагальненні дієвих методів управління банківськими ризиками, та обґрунтуванні шляхів удосконалення процесу управління, враховуючи міжнародний досвід та рекомендації.

РЕЗУЛЬТАТИ

Покращення та удосконалення процесу управління ризиками можливе лише з розумінням класифікації ризиків, яку розглянуто на рис 1.

За сферою виникнення банківські ризики поділяють на внутрішні та зовнішні. До зовнішніх належать ризики, виникнення яких зумовлене змінами у зовнішньому середовищі й безпосередньо не пов'язані з діяль-

ністю банку. До внутрішніх належать ризики, що виникають безпосередньо в процесі діяльності банку й зумовлені кількістю його клієнтів, партнерів, зв'язків, асортиментом банківських операцій і послуг. Внутрішні ризики порівняно із зовнішніми краще піддаються ідентифікації та оцінці.

Найбільш розповсюдженими є фінансові та функціональні ризики, які мають щоденне відношення до банківських установ.

Фінансові ризики утворюють найчисленнішу групу банківських ризиків. Вони визначаються ймовірністю грошових втрат і пов'язуються з непередбаченими змінами в обсягах, дохідності, вартості та структурі активів і пасивів банку.

Функціональні ризики виникають внаслідок створення і впровадження нових банківських продуктів та послуг, неможливості здійснення своєчасного і повного контролю за фінансово-господарським процесом банку тощо.

Одним із основних методів у вітчизняній практиці управління внутрішнім ризиком є централізація управління ними, яка полягає у централізованому аналізі ризиків, а для бізнес-підрозділів банку встановлюються відповідні ліміти, здійснюється щоденний моніторинг кредитних ризиків.

Також до методів управління ризиком відноситься лімітування, яке передбачає страхування (хеджування) ризику. Аутсорсинг, який передбачає покриття збитків за рахунок власних ресурсів, та здійснення постійного моніторингу, співпраці з бюро кредитних історій.

Управління ризиками здійснюється на всіх організаційних рівнях – від вищого керівництва до рівня безпосереднього прийняття ризиків.

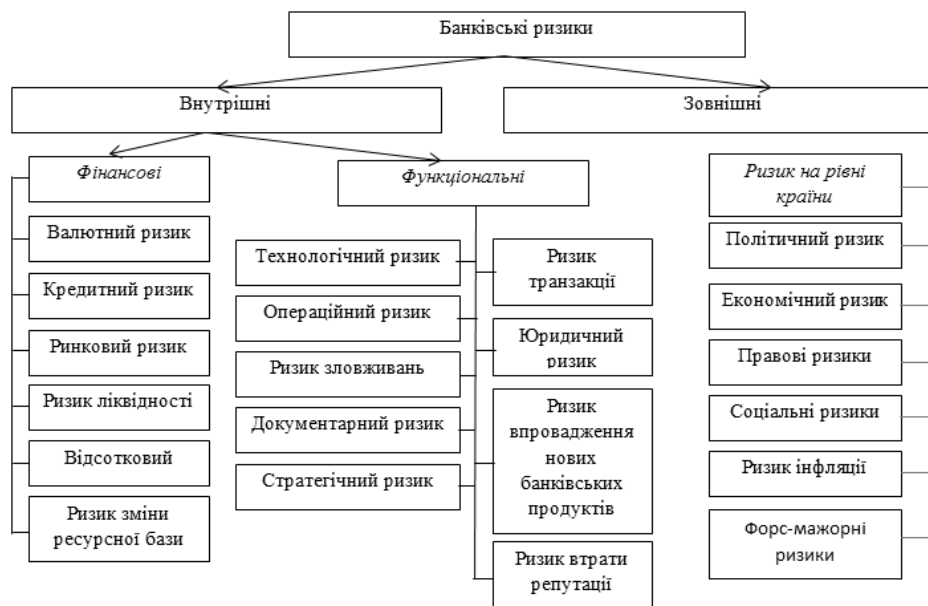

Рис. 1. Класифікація банківських ризиків

Одним із найбільших банківських ризиків є кредитний ризик. Він пов'язаний з негативними тенденціями у бізнесі позичальника, контрагента за угодою, у ринковому середовищі, з порушенням та невиконанням боржником власних зобов'язань.

Одним із методів управління кредитним ризиком є централізована передача актів у виробництво внутрішньої служби безпеки. Здійснюється оцінка рівня кредитних втрат портфелю кредитних карт на основі матриць міграції на терміні оборотності карткового портфеля в розрізі продуктів, формування правил і алгоритмів для розпізнавання та превентивного виявлення шахрайських операцій на основі аналізу тирчасових рядів баз даних [1].

Серед потенційних недоліків систем управління кредитним ризиком є відсутність в політиці банків положень за конкретними типами контрагентів; відсутність належної уваги до потенційних ризиків кредитного портфелю банку, неврахування при визначенні максимальної суми кредиту разових витрат (кредитний ризик), здійснення аналізу за даними за минулий період часу, що містять інформацію на одну звітну дату, не враховуючи теперішній стан справ клієнта.

Одним із найбільш значущих банківських ризиків є валютний – це ризик отримання збитків в результаті несприятливих короткострокових або довгострокових коливань курсів валют на міжнародних фінансових ринках.

Найбільшого поширення у світовій практиці серед методів управління валютним ризиком набули термінові валютні операції: форвардні, свопові, опціонні та фьючерсні, що широко використовуються на міжбанківському ринку. Валютний ризик може бути зменшений або цілком ліквідований за допомогою створення відповідного зворотного потоку коштів або «заморожування» курсу валюти, за яким будуть зроблені розрахунки (операція своп). Якщо банк має інвестиції в іноземній валюті, то хеджування може забезпечуватися за рахунок створення потоків платежів у тій же валюті, яка відповідає інвестиційному прибутку. Якщо у банку є борг в іноземній валюті, то хеджування може

полягати у створенні потоку регулярних прибутків у тій валюті, що відповідає процентним виплатам за позиками [5].

Слід також зазначити, що під час процесу управління ризиками завжди зважуються дві вартості: вартість самого ризику і вартість коштів, що витрачається на його хеджування. Якщо вартість хеджування перевищує вартість самого ризику, хеджування вважається недоцільним, або застосовується більш дешевий метод.

Одним із функціональних ризиків є операційний ризик – ризик втрат в результаті поломки в роботі інформаційних систем або комп'ютерної техніки, або внаслідок некомпетентних дій працівників, шахрайства, пограбування, або перевищення обмежень, помилка в розрахунку, помилка виконання тощо [5].

Більшість операційних ризиків виникають всередині банку, а отже, може бути ліквідований за рахунок усунення причин, за рахунок застосування наступних заходів:

- 1) децентралізація – унеможливлення проведення операції без участі та контролю інших підрозділів;
- 2) оцінка результатів діяльності не тільки керівником, а й незалежними та незацікавленими особами;
- 3) використання методу подвійного вводу та підтвердження операцій з боку незалежного підрозділу.

Управління операційними ризиками передбачає як щоденний моніторинг, так і виконання спеціальних завдань та проектів, покликаних нівелювати можливість виникнення помилок, пов'язаних із операційною діяльністю.

Розглянемо підхід щодо управління операційним ризиком, який було реалізовано банками країн ЄС. З використанням трьохрівневої системи: банку, підрозділів, регіонів, на кожному з яких створено відповідні комітети і налагоджено їх взаємодію. Система нагляду за операційним ризиком банку передбачає узгодження позиції комітетів різних рівнів. Процес управління можливо розділити на три блоки: дисципліна і управління ризиком, відкритість і звітність, наслідки та дії. Метою оцінки операційного ризику такого підходу є визначення навантаження на капітал, та його необхід-

ного рівня.

Іншим підходом є потрібний захист від операційного ризику: прийняття та контроль ризику (виконавчі комітети); нагляд і рекомендації (комітети з ризику); незалежний висновок (аудит).

Ще одним підходом до оцінки операційного ризику є система, яка дає змогу оцінювати як якісні чинники (система самооцінки), так і кількісні (основні індикатори ризику), та базу даних подій, що призводить до виникнення операційного ризику. При цьому використовується спеціальний метод для оцінки компонентів ризику з метою переведення якісних оцінок у кількісні. Також виділено 22 якісні чинники, що можуть призвести до операційного ризику, та розподілено їх на три категорії: людський фактор, технологічні та зовнішні чинники. Модель управління також передбачає розподіл повноважень між центральним і лінійним підрозділами, які відповідають за операційний ризик.

За результатами дослідження було виділено основні можливі методи управління ризиками, які стосуються кожного окремого виду:

- розподіл щоденних операцій між різними підрозділами задля уникнення операційних помилок;
- централізоване управління ризиком та постійний моніторинг за операціями з використання кредитних коштів;
- формування правил і алгоритмів для розпізнавання та превентивного виявлення шахрайських операцій;
- використання подвійного вводу;
- хеджування валютних ризиків за допомогою зворотного потоку коштів та можливого замороження курсу валют.

ВИСНОВКИ

Виходячи з вище сказаного можна зробити певні висновки. Проблеми в банку можуть виникати не тільки через діяльність, пов'язану з ризиками, а й через відсутність якісної системи управління ризиками.

Впровадження наведеного світового досвіду управління банківськими ризиками дозволить:

- полегшити процес ідентифікації ризику за допомогою постійного моніторингу і використання алгоритмів розпізнавання шахрайських операцій;
- усунути недоліки за рахунок оцінки ризиків на основі якісних та кількісних чинників;
- здійснювати управління не тільки внутрішнім ризиком а й зовнішнім, за допомогою створення комітетів у трьохрівневій системі.

Список використаних джерел

1. Коваленко В.В., Зєряков О.М., Гайдукович Д.С. *Діагностика кредитного ризику та його вплив на кредитну активність банків України*. Київ, 2016. С. 83-98.
2. Основні принципи ефективного банківського нагляду. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45251>.
3. *Постанова правління НБУ: Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: текст прийнятий 30 чер. 2016, № 35*. Київ.
4. *Постанова правління НБУ: Про порядок регулювання діяльності банків в Україні: інструкція, затверджена 28 лип. 2001 р. № 368*. Київ.
5. Сидоренко В.А. *Управління кредитним ризиком у вітчизняних банківських установах*. Київ, 2012. С. 154-161.

References

1. Kovalenko V.V. *Diagnostics of credit risk and its influence on credit activity of banks of Ukraine*. Kyiv, 2016. pp. 83-98 (in Ukrainian)
2. *Basic principles of effective banking supervision*. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45251>.
3. *Resolution of NBU Board: About the determination by Ukrainian banks of the size of credit risk under active banking operations, dated 30.06.2016, № 35*. Kyiv.
4. *Resolution of NBU Board: About the Procedure for Regulating the Activities of Banks in Ukraine, dated 28.08.2001 № 368*. Kyiv.
5. Sydorenko V. *Credit risk management in domestic banks*. Kyiv, 2012. pp. 154-161.